فصلنامه علمي اقتصاد و بانکداري اسلامي، شماره پنجاه و هفتم، زمستان ۱۴۰۵- صفحات ۵۱۲-۴۹۱

اثرات پذیرش سیستم‌های اطلاعات حسابداری کامپیوتری و متغیر تعدیلی متن‌کاوی بر عملکرد بودجه دولتی: شواهدی از عراق

نوع مقاله: پژوهشی

محمد نمازی[۱]
زیدجعفر الطائی[۲]
امین ناظمی [۳]
نویدرضا نمازی [٤]

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۱۱/۱۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۲/۱۶

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بهبود عملکرد بودجه‌ریزی دولتی در عراق انجام شد و تمرکز آن بر گسترش مبانی نظری و ارائه شواهد تجربی درباره کاربرد سیستم‌های اطلاعات حسابداری کامپیوتری و فناوری متن‌کاوی بود. این پژوهش از نوع مطالعه علی-کمّی با طراحی شبه‌تجربی و رویکرد ترکیبی برای شکل‌دهی چارچوب ادراکی چندبعدی بوده و داده‌ها از طریق پرسش‌نامه و تحلیل محتوا جمع‌آوری شد. جامعه آماری شامل ۲۰۰ کارمند اداره نظارت مالی فدرال عراق بود که نمونه‌ای ۱۸۰ نفری انتخاب شد. پایایی و روایی ابزار اندازه‌گیری با استفاده از آلفای کرونباخ، آزمون-آزمون مجدد، ارزیابی محتوایی و مدل‌سازی معادلات ساختاری تأیید شد. داده‌ها با مدلسازی معادلات ساختاری و نرم‌افزار Smart PLS تحلیل شدند تا روابط مستقیم و غیرمستقیم و اثرات تعدیلی متن‌کاوی بررسی شود. یافته‌ها نشان داد آمادگی سازمانی تأثیر مستقیم و معنادار بر ابعاد بودجه دارد، در حالی که سایر مؤلفه‌ها اثر مستقیم معنادار نداشتند. نتایج همچنین تأکید می کنند که متغیر متن‌کاوی نقش تعدیل‌کننده دارد و با تقویت یا کاهش شدت روابط بین ابعاد فناوری و عملکرد بودجه، قدرت توضیح‌دهندگی مدل را افزایش می‌دهد، به‌گونه‌ای که اثرات تعامل بسته به شدت متن‌کاوی تغییر می‌کند و اهمیت آن در چارچوب نهادی و محیط اجرایی برجسته می‌شود. پذیرش رفتاری کاربران و متن‌کاوی نقش تعدیلی مثبت در تقویت عملکرد بودجه و بهبود تخصیص منابع ایفا کردند.

واژه‌های کلیدي: سیستم اطلاعات حسابداری کامپیوتری، متن‌کاوی، بودجه‌ریزی دولتی، آمادگی سازمانی، پذیرش فناوری.
طبقه‌بندی JEL: H61, I28,

۱ استاد ممتاز، دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی، گروه حسابداری، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران (نویسنده مسئول) mnamazi@rose.shirazu.ac.ir
۲ دانشجوی دکتری، دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی، گروه حسابداری، دانشگاه شیراز، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران Zaid.jaafar2022@gmail.com
۳ استادیار، دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی، گروه حسابداری، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران anazemi@rose.shirazu.ac.ir
۴ استادیار، دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی، گروه حسابداری، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران nnamazi@rose.shirazu.ac.ir

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

مقدمه

بودجه دولتی به‌عنوان یکی از بنیادی‌ترین ابزارهای راهبردی در مدیریت مالی عمومی، نقش تعیین‌کننده‌ای در هدایت سیاست‌های اقتصادی، تخصیص بهینه منابع و ارزیابی عملکرد دولت‌ها ایفا می‌کند. تحلیل نظام‌مند درآمدها و هزینه‌ها در فرآیند بودجه‌ریزی، زمینه‌ساز تصمیم‌گیری آگاهانه و ارتقای کارایی مالی است (نمازی، ناظمی، نمازی و موذنی، ۱۴۰۲؛ راپلی، ساپکوتا و استکلبرگ[1]، ۲۰۲۴). با این حال، کشورهای در حال توسعه‌ای نظیر عراق با چالش‌هایی چون وابستگی به درآمدهای نفتی، ضعف شفافیت، بحران‌های مالی و محدودیت‌های فناورانه مواجه‌اند که اثربخشی بودجه دولتی را به شدت کاهش می‌دهد (گانتر[2]، ۲۰۱۸؛ الشجیری[3]، ۲۰۱۴).

در عراق، موانع زیادی پیش روی بودجه دولتی وجود دارد. بخش عمده بودجه دولتی عراق به درآمدهای نفتی وابسته است. به عنوان نمونه در سال ۲۰۰۳، قیمت نفت کاهش یافت و همین امر به کسری شدیدی در بودجه دولتی کشور منتهی شد. این شرایط وخیم با وقوع رویدادهای منحصربه‌فرد و غیرمعمول در عراق همراه شد، یعنی حمله به عراق در سال ۲۰۰۳ و جنگ علیه عملیات‌های تروریستی. این رویدادها باعث شدند تا میزان مخارج مرتبط با جنگ به شدت افزایش یابد و خساراتی گسترده به کل کشور وارد شد، از جمله تخریب زیرساخت‌ها در بسیاری از مناطق عراق (گانتر، ۲۰۱۸). عراق در اجرای اهداف بودجه دولتی با موانع متعددی نیز مواجه است. یکی از این چالش‌ها استفاده نادرست از فناوری است؛ چرا که تکیه بر رویکردهای سنتی و فقدان ابزارهای الکترونیکی حسابداری منجر به نارسایی‌ها و تأخیر در تصمیم‌گیری می‌شود. عدم مشهودبودن اطلاعات واقعی نیز با فقدان اطلاعات به‌موقع و شفافیت کافی در تراکنش‌های بودجه‌ای همراه است که شناسایی انحرافات را دشوار می‌سازد (عبدالله[4]، ۲۰۱۶). همچنین، توسعه محدود تحلیل داده و عدم بهره‌گیری از فناوری‌های پیشرفته مانند یادگیری ماشین باعث شده تا تخصیص منابع به‌درستی انجام نشود و نهادها دیدگاهی تحلیلی برای مدیریت بودجه نداشته باشند. با وجود برخی تلاش‌ها برای اجرای استانداردهای بین‌المللی در سیستم‌هایی مانند سیستم یکپارچه اطلاعات مدیریت مالی، همچنان نیاز به پیشرفت و یکپارچه‌سازی بیشتر سیستم های اطلاعاتی وجود دارد.

در این میان، پذیرش سیستم‌های اطلاعات حسابداری کامپیوتری[5] به عنوان ابزارهای کلیدی بودجه، امکان ارتقای دقت، کاهش خطا، بهبود کنترل داخلی و افزایش شفافیت را فراهم می‌کند (فرک، ریچر و وولف[6]، ۲۰۲۱؛ سولیکین و دارماوان[7]، ۲۰۲۳). همگرایی فناوری اطلاعات با فعالیت‌های بودجه و مالی دولت، ظرفیت تحلیل داده‌ها و پاسخگویی نهادی را افزایش داده و منجر به بهبود کیفیت تصمیم‌گیری دولت می‌شود (محمدیان، ۱۳۹۳).

همچنین، فناوری متن‌کاوی[8] به‌عنوان رویکردی نوین در استخراج دانش از داده‌های غیرساختاریافته، نقش مؤثری در تحلیل اطلاعات بودجه‌ای و شناسایی الگوهای پنهان ایفا می‌کند

1 Rapley, Sapkota & Stekelberg
2 Gunter
3 Alshujairi
4 Abdullah
5 Computerized Accounting Information System (CAIS)
6 Firk, Richter & Wolff
7 Solikin & Darmawan
8 Text mining

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

(آنیشکا و اودایان[1]، ۲۰۱۳). این فناوری با بهره‌گیری از پردازش زبان طبیعی، امکان تبدیل داده‌های متنی به ساختارهای قابل تحلیل را فراهم کرده و در حوزه‌هایی مانند سیاست‌گذاری مالی و کشف تقلب کاربرد گسترده‌ای یافته است (گوها[7] ۲۰۱۷).

در راستای دسترسی به اهداف پژوهش، ابتدا جهت گسترش مبانی نظری، با استفاده از نظریه پذیرش فناوری[2] و تحلیل محتوا[3]، الگوی مفهومی نوینی تحت عنوان «چارچوب ترکیبی پذیرش سیستم‌های اطلاعات حسابداری و عملکرد بودجه[4]» معرفی گردید. سپس، با استفاده از معادلات ساختاری[5]، تأثیر سازه‌های شناسایی‌شده در این الگو، به‌عنوان سازه توضیح‌دهنده[6] (متغیر مستقل) بر عملکردهای مختلف بودجه، به‌عنوان سازه توضیح داده شده[7] (متغیر وابسته) مورد مطالعه قرار گرفت. در ادامه، تأثیر مستقیم و غیرمستقیم متغیر متن‌کاوی به‌عنوان متغیر تعدیلی[8] به صورت تجربی آزمون شد. اطلاعات الگو مبتنی بر روش پیمایشی[9] مستخرج از جامعه آماری عراق گردآوری شد.

هدف اصلی این پژوهش، گسترش مبانی نظری بودجه دولتی و بهبود عملکردهای آن در زمینه‌های مختلف از قبیل برنامه‌ریزی، ارزیابی عملکرد، تخصیص منابع و ملاحظات رفتاری است. در راستای این اهداف، پرسش‌های زیر مطرح می‌شوند: ۱- مهمترین سازه‌های مؤثر بر پذیرش سیستم‌های اطلاعات حسابداری کامپیوتر جهت بهبود عملکرد های بودجه دولتی کدامند؟ ۲- تأثیر سازه‌های موثر در پذیرش سیستم‌های اطلاعات حسابداری کامپیوتر بر عمکردهای مختلف بودجه (برنامه‌ریزی، ارزیابی عملکرد و کنترل بودجه، تخصیص منابع و موارد رفتاری بودجه دولتی) چیست؟ کدام یک از سازه‌ها از بیشترین تاثیر برخوردار هستند؟ ۳- تأثیر مستقیم متن‌کاوی، به‌عنوان یک متغیر تعدیلی، بر عملکردهای مختلف بودجه دولتی و همچنین تأثیر تلفیقی آن با سازه‌های مختلف سیستم‌های اطلاعات حسابداری کامپیوتر بر عملکردهای مختلف بودجه دولتی چیست؟ کدام یک از سازه‌ها بیشترین تأثیر را ایجاد می‌کنند؟ پاسخ به این پرسش‌ها برای ذینفعان مختلف، به ویژه دولت، برنامه‌ریزان اقتصادی، سازمان‌های مسئول بودجه و استانداردهای حسابداری، مسئولین سیستم‌های اطلاعاتی، پژوهشگران دانشگاهی و دانشجویان بسیار مهم است و ما را به اهداف پژوهش نیز رهنمون می‌سازد.

اهمیت و نوآوری این پژوهش این است که با ادغام سیستم‌های اطلاعات حسابداری با متن‌کاوی فرآیند بودجه‌ریزی دولتی را به‌طور معناداری ارتقا می‌دهد و زمینه بهبود تخصیص منابع و افزایش شفافیت مالی را نیز می‌سازد (دی جیزس، داسیلوا، لادیرا و اورون[10]، ۲۰۱۹؛ بلتران[11]، ۲۰۲۳). همچنین، پژوهش با پذیرش چارچوب «فناوری-سازمان-محیط»، به تحلیل پذیرش این فناوری‌ها پرداخته و نوآوری علمی در به‌کارگیری متن‌کاوی در بودجه‌ریزی دولتی

1 Anishka and Udayan
2 Technology Acceptance Model – TAM
3 Content Analysis
4 CCF-CAISA
5 Structural Equation Modeling – SEM
6 Explanatory Construct
7 Explained Construct
8 Moderating Variable
9 Survey Method
10 De Jesus, Da Silva, Ladeira & Eron
11 Beltran

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

عراق ارائه می‌دهد (امانی و فادلالا[1]، ۲۰۱۷). افزون بر این، پژوهش با اتکا بر چارچوب «فناوری-سازمان-محیط»، عوامل پذیرش سیستم‌های اطلاعات حسابداری کامپیوتری و نقش آن در مدیریت مخارج و بودجه دولت عراق را تبیین کرده و به ارتقای حکمرانی مالی کمک می‌کند (البطینه و بطینه[2]، ۲۰۱۸). نوآوری اصلی، بررسی اثر متن‌کاوی در بودجه‌ریزی دولتی است که با تحلیل داده‌های غیرساختاریافته، دقت و سرعت تصمیم‌گیری را افزایش می‌دهد (دی جیزس و همکاران، ۲۰۱۹؛ حیدری و فلدن[3]، ۲۰۱۵؛ اولاینکا[4]، ۲۰۲۲؛ امانی و فادلالا، ۲۰۱۷).

مبانی پذیرش سیستم‌های اطلاعات حسابداری کامپیوتری:

پذیرش سیستم‌های اطلاعات حسابداری کامپیوتری به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های کلیدی تحول دیجیتال در مدیریت مالی سازمان‌ها، نقش حیاتی در ارتقای کیفیت اطلاعات و بهبود تصمیم‌گیری ایفا می‌کند. این سیستم‌ها با جمع‌آوری، پردازش و ذخیره‌سازی داده‌های مالی، امکان ارائه اطلاعات دقیق و به‌موقع به مدیران را فراهم ساخته و تصمیمات استراتژیک را تسهیل می‌کنند (ایوانز و بهرامی[5]، ۲۰۲۰). سیستم‌های حسابداری که در گذشته عمدتاً دستی و محدود بودند، امروزه با فناوری‌های نوینی همچون تحلیل داده‌ها، هوش تجاری و ابزارهای پیش‌بینی یکپارچه شده‌اند و قابلیت پردازش اطلاعات مالی در زمان واقعی را دارند (بارت، لی و مک کلور[6]، ۲۰۲۲). افزون بر این، ویژگی‌هایی مانند گزارشگری جامع، هم‌پوشانی سیستم‌ها و سازوکارهای اصلاحی برای تضمین یکپارچگی داده‌ها، مزیت‌های قابل توجهی از جمله سرعت، یکپارچگی و عملیات لحظه‌ای ایجاد کرده‌اند، هرچند تهدیداتی نظیر حملات بدافزاری و چالش‌های امنیتی نیز مطرح است (انگواکو[7]، ۲۰۲۲). همچنین، ماژول‌های پیشرفته پردازش داده، اطلاعات را مطابق استانداردهای حسابداری سامان‌دهی می‌کنند (دولی[8]، ۲۰۱۸).

متن‌کاوی: متن‌کاوی در حسابداری دولتی به‌عنوان یکی از رویکردهای نوین تحلیل داده‌های غیرساخت‌یافته، نقش مهمی در استخراج دانش و الگوهای پنهان از حجم گسترده اسناد مالی و بودجه‌ای ایفا می‌کند. متن‌کاوی که با عناوینی همچون تحلیل متن یا داده‌کاوی متنی نیز شناخته می‌شود، فرآیندی نظام‌مند برای شناسایی روندها، مفاهیم و روابط در داده‌های زبانی است و شامل مراحلی همچون سازمان‌دهی متن ورودی، پیش‌پردازش، استخراج ویژگی‌ها و تفسیر نتایج می‌باشد (آنیشکا و اودایان، ۲۰۱۳). برخلاف داده‌کاوی سنتی که عمدتاً بر داده‌های عددی تمرکز دارد، متن‌کاوی نیازمند روش‌های تخصصی پردازش زبان طبیعی برای استخراج عناصر کلیدی از متون پیچیده است (شی و کونگ[9]، ۲۰۰۹). در ادبیات نظری، چارچوب‌های متعددی برای تبیین کاربرد متن‌کاوی در حوزه مالی و دولتی ارائه شده است. سینوارا، آنتونس و رزنده[10] (۲۰۱۷) با معرفی رویکرد تحلیل معنایی، بر اهمیت کشف روابط پیچیده میان مفاهیم

1 Amani & Fadlalla
2 Atrium & Atrium
3 Heidari & Felden
4 Olayinka
5 Evans & Bahrami
6 Barth, Li, & McClure
7 Ngwako
8 Dooley
9 Shi & Kong
10 Sinoara, Antunes & Rezende

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

متنی در گزارش‌های مالی و اسناد بودجه‌ای تأکید دارند. همچنین، زانینی و دهاوان (۲۰۱۵) متن‌کاوی را فرآیندی الگوریتمی و نظام‌مند می‌دانند که بدون استانداردسازی علمی، ممکن است به برداشت‌های نادرست منجر شود. از سوی دیگر، اگاروال و گوپتا[1] (۲۰۲۵) کاربرد متن‌کاوی را در حاکمیت شرکتی و ارزیابی عملکرد بررسی کرده و آن را ابزاری برای پیش‌بینی روندهای مالی و استخراج شاخص‌های تصمیم‌گیری معرفی می‌کنند. چارچوب عملیاتی سناو، یانس و سریواستاوا[2] (۲۰۲۳) نیز بر نقش متن‌کاوی در شناسایی تخلفات، روندهای مالی و تقویت تصمیم‌گیری در سازمان‌های دولتی تأکید دارد.

عملکرد بودجه دولتی: عملکرد بودجه دولتی به‌عنوان یکی از ارکان اساسی مدیریت مالی عمومی، نقش محوری در برنامه‌ریزی، هماهنگی، کنترل و ارزیابی فعالیت‌های دولت ایفا می‌کند (واهوشینا[3]، ۲۰۱۶). بودجه در واقع برنامه‌ای عملیاتی و قابل اندازه‌گیری برای یک دوره مشخص است که چارچوب تخصیص منابع و نظارت بر اجرای سیاست‌های عمومی را فراهم می‌سازد (رومنسکا، چنتسوف، روژک و اوسپالنکو[4]، ۲۰۲۳). عملکرد بودجه به نحوه استفاده اثربخش از منابع مالی در راستای تحقق اهداف سازمانی اشاره دارد و در رویکردهای نوین، بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد بر نتایج و پیامدها به جای ورودی‌ها تمرکز دارد (حق[5]، ۲۰۲۲). بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد به‌عنوان ابزاری کلیدی برای تخصیص بهینه منابع و تقویت پاسخگویی دولت مطرح است (اسپکل و وربیتن[6]، ۲۰۱٤). در حالی که بودجه‌ریزی سنتی عمدتاً بر هزینه‌های گذشته و تخصیص منابع به واحدهای سازمانی تکیه دارد و فاقد معیارهای روشن عملکردی است (دومیترسکو و دوگارو[7]، ۲۰۱٤)، رویکرد مبتنی بر عملکرد منابع را بر اساس خروجی‌ها و شاخص‌های قابل سنجش تخصیص می‌دهد (لوپز و مونوار[8]، ۲۰۲۳). این امر موجب افزایش شفافیت و کاهش انحرافات بودجه‌ای می‌شود (واله-کروز[9] و همکاران، ۲۰۲۲). از منظر نظری، رابینسون (۲۰۰۷) بر ضرورت پیوند مستقیم منابع با نتایج و تعریف شاخص‌های کلیدی عملکرد تأکید دارد و بودجه‌ریزی عملکردی را عامل کاهش هدررفت منابع و افزایش پاسخگویی می‌داند. هو و همکاران (۲۰۱۹) نیز این رویکرد را فراتر از یک ابزار مالی، چارچوبی مدیریتی برای پایش مستمر، تحلیل داده‌های عملکردی و اصلاح سیاست‌ها معرفی می‌کند. همچنین، هو، دِ یونگ و ژائو[10] (۲۰۱۹) بر اهمیت سازگاری اصلاحات بودجه‌ای با ظرفیت نهادی و الزامات قانونی کشورها تأکید کرده‌اند. ابعاد عملکرد بودجه دولتی شامل برنامه‌ریزی، کنترل و ارزیابی، تخصیص منابع و ملاحظات رفتاری است (اسپکل و وربیتن، ۲۰۱٤). برنامه‌ریزی مالی با تخصیص راهبردی منابع و مدیریت ریسک

1 Agarwal & Gupta
2 Senave, Jans & Srivastava
3 Vahrushina
4 Romenska, Chentsov, Rozhko, & Uspalenko
5 Haq
6 Spekle & Verbeeten
7 Dumitrescu & Dogaru
8 López & Munevar
9 Valle-Cruz
10 Ho, De Jong & Zhao

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

همراه است (ماتور[1]، ۲۰۱۹). کنترل و ارزیابی عملکرد نیز با تضمین شفافیت و جلوگیری از هزینه‌های غیرضروری، از منافع عمومی حمایت می‌کند (تسوما[2]، ۲۰۲۵).

پیشینه پژوهش

الف) پیشینه پژوهش‌های کشور عراق

در ادبیات پژوهشی حسابداری و مدیریت مالی در عراق، تمرکز قابل‌توجهی بر نقش سیستم‌های اطلاعات حسابداری، فناوری اطلاعات و اصلاحات نهادی در ارتقای شفافیت، عملکرد و پاسخگویی مشاهده می‌شود. در سطح بنگاه‌ها، کارین[3] (۲۰۲۳) تأثیر مثبت سیستم‌های اطلاعات حسابداری کامپیوتری بر کیفیت اطلاعات حسابداری را در بخش ساخت‌وساز اقلیم کردستان عراق تأیید می‌کند و بر بهبود دقت، قابلیت اتکا و ارزش اطلاعات مالی تأکید دارد. مطالعات مرتبط با پذیرش فناوری اطلاعات در حسابداری و حسابرسی نیز نشان‌دهنده اهمیت عوامل سازمانی و انسانی هستند. در حوزه بخش عمومی، عیدی، علی و فلیّح[4] (۲۰۲۳) اجرای بودجه مبتنی بر عملکرد را منوط به اصلاح سیستم حسابداری و به‌کارگیری حسابداری بهای تمام‌شده می‌دانند. در نهایت، دهاش[5] (۲۰۲٤) نقش کلیدی مدیریت ارشد را به‌عنوان متغیر میانجی در تقویت اثر سیستم‌های اطلاعات حسابداری بر عملکرد مالی برجسته می‌سازد. در مجموع، این مطالعات نشان می‌دهند که تلفیق اصلاحات حسابداری، فناوری اطلاعات و حمایت مدیریتی، مسیر اصلی ارتقای عملکرد و شفافیت مالی در عراق است.

ب) پژوهش‌های ایرانی و خارجی

پژوهش ستوده و عرب (۱۴۰۴) با تمرکز بر پیوند میان حسابرسی عملکرد و بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد، شاخص‌های کلیدی ارزیابی عملکرد را استخراج و رتبه‌بندی کرده‌اند. یافته‌ها نشان داد که شاخص‌هایی مانند اثربخشی، کارایی و صرفه اقتصادی، محور اصلی بهبود پاسخگویی مالی در بخش عمومی محسوب می‌شوند. طالب‌نیا و افشار (۱۴۰۴) با طراحی الگوی بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد در ارتش جمهوری اسلامی ایران، نشان دادند که توانمندسازهای سازمانی و پیش‌ران‌های بودجه‌ای نقش تعیین‌کننده‌ای در موفقیت این نظام دارند. در حوزه فناوری اطلاعات، اسدی‌لویه، ملکی‌چوبری و خردیار (۱۴۰۵) نشان دادند که سیستم‌های اطلاعات حسابداری قوی می‌توانند مانعی در برابر مدیریت سود باشند و شفافیت تصمیم‌گیری مالی را افزایش دهند.

در ادبیات بین‌المللی، سیستم‌های اطلاعات حسابداری به عنوان زیرساخت کلیدی در ارتقای شفافیت مالی، کیفیت گزارشگری و اثربخشی تصمیم‌گیری مدیریتی شناخته می‌شوند. پژوهش‌های حسین[6] (۲۰۲٤) و مقبول[7] و همکاران (۲۰۲٤) نیز همگی نقش سیستم‌های اطلاعات حسابداری را در پاسخگویی مالی و تصمیم‌گیری اثربخش تأیید کرده‌اند. در حوزه

1 Mathur
2 Tsuma
3 Kareen
4 Aidi, Ali & Flayyih
5 Dahash
6 Hossain
7 Magboul

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

بودجه دولتی، والی-کروز و همکاران (۲۰۲۲) نقش هوش مصنوعی را در افزایش دقت و شفافیت بودجه‌بندی عمومی برجسته کردند. در حوزه متن‌کاوی، داس نوِس و دوکاروالهو[1] (۲۰۲۵) نیز در مرور نظام‌مند خود نقش داده‌کاوی را در تخصیص منابع عمومی تأیید کردند. بنابراین، پژوهش‌های خارجی نشان می‌دهند که سیستم اطلاعات حسابداری در ترکیب با فناوری‌های نوین مانند هوش مصنوعی و متن‌کاوی، می‌تواند مدیریت بودجه عمومی را متحول سازد. لولاج، هایسا و پانایت[2] (۲۰۲۶) به بررسی نقش دیجیتالی شدن در تحول پایدار مالی و حسابداری پرداختند و نشان دادند که به‌کارگیری فناوری‌های نوین می‌تواند موجب افزایش دقت گزارشگری مالی، بهبود شفافیت و ارتقای کیفیت تصمیم‌گیری در سازمان‌ها شود. افزون بر این، سلطانا، عالم و حسن[3] (۲۰۲۵) با انجام مرور نظام‌مند ادبیات، شکاف‌های موجود در موفقیت سیستم‌های اطلاعات حسابداری در کشورهای در حال توسعه را بررسی کردند و عوامل کلیدی مؤثر بر عملکرد سیستم‌های اطلاعات حسابداری، از جمله آموزش و توانمندسازی کارکنان، توسعه زیرساخت‌های فناوری و تطبیق این سیستم‌ها با شرایط نهادی را برجسته نمودند.

روش‌شناسی پژوهش

الگوی پژوهش: پژوهش حاضر به‌صورت نظام مندو بر پایه یک رویکرد کمّی–پیمایشی طراحی و پیاده‌سازی شد. این پژوهش ابتدا با تدوین الگوی مفهومی آغاز گردیدو برای اولین بار اقدام به معرفی یک چارچوب نظری جامع جهت پذیرش سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری کامپیوتری تحت عنوان (CCF-CAISA) نمود. بر اساس اهداف تحقیق، مبانی نظری و پیشینه پژوهش، الگوی پژوهش در قالب شکل ۱ ارائه شد. این الگو از نوع مدل مفهومی ترکیبی و علّی–تبیینی است که روابط میان سازه‌های فناوری، سازمان، توسعه پایدار و رفتار کاربران را در چارچوب پذیرش سیستم‌های اطلاعات حسابداری کامپیوتری تبیین می‌کند. -سمت چپ شکل ۱ چارچوبی را نشان می‌دهد که ترکیب زیرساخت‌های پژوهش و رابطه علی آن با پذیرش سیستم اطلاعات حسابداری کامپیوتری را تبیین می‌کند. این چارچوب، تعمیم‌یافته‌ای از الگوی فناوری-سازمان- محیط معرفی‌شده توسط تورناتزکی و فلیشر (۱۹۹۰) است که سه بُعد فنی، سازمانی و محیطی را شامل می‌شود و به‌طور گسترده برای تحلیل پذیرش فناوری‌ها در صنایع گوناگون به‌کار رفته است (تورناتزکی و فلیشر ، ۱۹۹۰).. پژوهش حاضر چارچوب مفهومی جامع‌تری نسبت به الگوی فناوری- سازمان- محیط ارائه می‌دهد که به‌عنوان الگوی CCF-CAIS مطرح شد و بر پایه الگویی سازنده با روابط هستی‌شناختی استوار است (بیسب، فوگت و چنهال ، ۲۰۰۷). در این چارچوب، سیستم‌های اطلاعات حسابداری کامپیوتری از طریق ۴ شاخص چندبُعدی زیر ساختی،سازمانی، توسعه پایدار و پذیرش فناوری تعریف می‌شود، که این شاخص‌ها از مسیرهای علی به سنجه‌ها ی مختلف متصل شده و معنای مفهومی سیستم را تبیین می‌کنند.

1 Das Neves & De Carvalho
2 Lulaj, Hysa & Panait
3 Sultana, Alam & Hasan

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

این چارچوب در نتیجه تحلیل محتوایی مطالعات (کریپندورف، ۲۰۱۹) شکل گرفت. به همین دلیل، از سایت‌ها و منابع عربی و خارجی مانند اسکوپوس[1]، المنهل[2] ، روزنامه النهار، آرشیو پایگاه داده‌های عربی و ساینس دایرکت استفاده شد«. با دنبال‌کردن هفت مرحله از تحلیل محتوا (طرح سوال تحقیق، انتخاب محتوای مناسب، شناسایی سوگیری‌ها، تعریف واحد و کدگذاری، توسعه کدگذاری و محتوا، تحلیل نتایج)، عناصر زیر شناسایی شدند.

در این الگو، سازه‌های مستقل شامل امکانات فناورانه (D11)، هزینه‌های پیاده‌سازی (D12)، آمادگی سازمانی (D13)، جنبه‌های نوآورانه (D14)، ارکان توسعه پایدار (D15) و پذیرش رفتاری کاربران (D16) هستند که مجموعاً چارچوب CCF-CAISA را شکل می‌دهند. متغیر وابسته در بخش اول مدل، پذیرش سیستم اطلاعات حسابداری کامپیوتری و در بخش دوم، عملکرد بودجه دولتی شامل برنامه‌ریزی بودجه (D21)، کنترل بودجه (D22)، تخصیص منابع (D23) و ملاحظات رفتاری (D24) است.

در این پژوهش، متن‌کاوی با استفاده از الگوی اگاروال و گوپتا[3] (۲۰۲۵) و گام های آن (تعریف هدف پژوهش و چارچوب مفهومی، طراحی راهبرد جست‌وجوی نظام‌مند، غربالگری و انتخاب اسناد، استخراج و آماده‌سازی داده‌های متنی، انتخاب روش متن‌کاوی و مدل‌سازی موضوعی، تعیین تعداد موضوعات و اجرای مدل، ارزیابی و تفسیر انسانی موضوعات، گزارش‌دهی شفاف، تحلیل نتایج و استخراج دانش) دنبال شد. در نتیجه، چارچوب مولفه ها شامل اهداف، روش سنتز، منابع داده، فرآیند ارزیابی، نرم‌افزار مورد استفاده و خروجی تحلیل به‌صورت نظام‌مند تعیین گردید. این متن کاوی به پاسخ دهندگان ارایه شد. در این مطالعه، متن کاوی به عنوان یک متغیر تعدیلی در نظر گرفته شد، زیرا بر اساس ادبیات نظری متغیرهای تعدیلی (نمازی و نمازی، ۲۰۱۶)، متن‌کاوی می‌تواند شدت و جهت رابطه بین پذیرش سیستم‌های اطلاعات حسابداری کامپیوتری و عملکرد بودجه را تقویت یا تضعیف نماید. علت انتخاب این متغیر آن است که ابزارهای تحلیل متنی، با استخراج الگوهای پنهان از گزارش‌های مالی و بودجه‌ای، دقت تصمیم‌گیری و شفافیت نظارتی را افزایش داده و اثر فناوری‌های حسابداری را در فرآیند بودجه‌ریزی تعمیق می‌کنند. بنابراین، متن‌کاوی به توسعه نظری بودجه‌ریزی دیجیتال در بخش عمومی کمک می‌کند.

جامعه و نمونه آماری: جامعه آماری شامل ۲۰۰ نفر از کارکنان اداره نظارت مالی فدرال عراق است که نقش محوری در نظارت بر منابع عمومی و کنترل فساد مالی دارند. برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شد. با سطح اطمینان ۹۵ درصد و خطای ۵ درصد، حجم نمونه اولیه ۱۸۰ نفر برآورد گردید. با توجه به احتمال عدم پاسخ‌گویی و کاهش نرخ مشارکت، نمونه نهایی به ۲۵۰ نفر افزایش یافت تا روایی و پایایی پژوهش و کفایت آماری داده‌ها بهبود یابد.

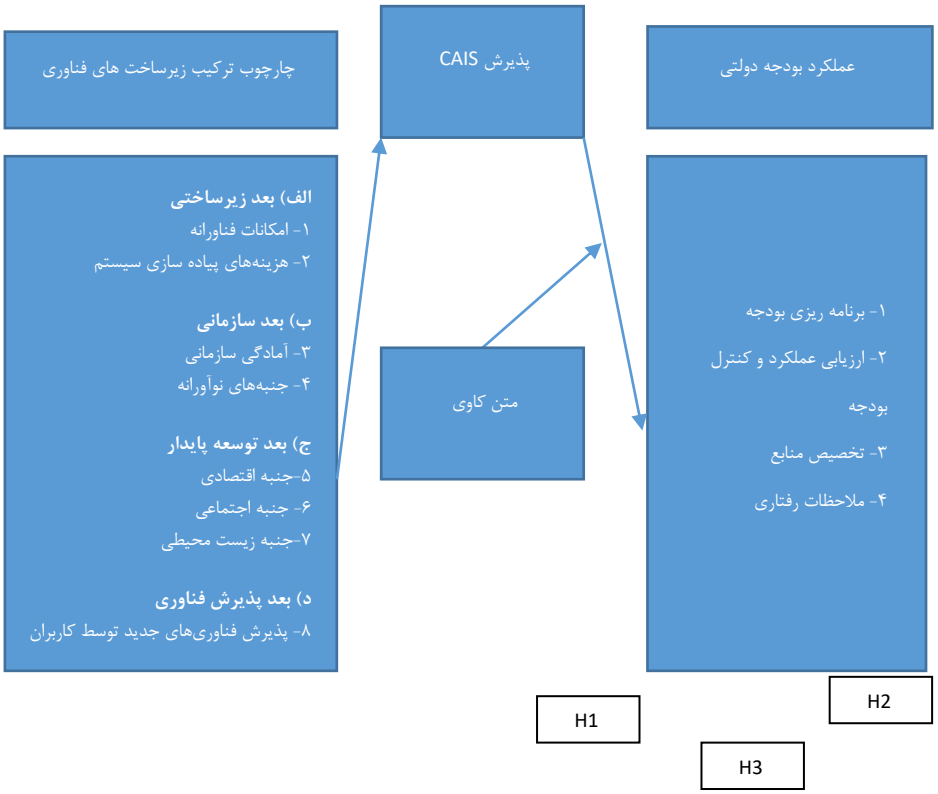
روش گردآوری داده‌ها: در این پژوهش برای دستیابی به اطلاعات و داده‌های متغیرهای پژوهش از روش‌های مختلفی استفاده شد. این روش‌ها شامل تحلیل محتوا از پایان‌نامه‌ها، رساله‌ها، مجلات علمی و آثار سازمان‌های حرفه‌ای (فلیشر، ۱۹۹۰)، مشاهدات از طریق بازدیدهای میدانی و جمع‌آوری اطلاعات از وبگاه‌های اینترنتی و پرسش‌نامه‌ها هستند. پرسش‌نامه بر اساس مدل فلیشر (۱۹۹۰) و پرسشنامه استاندارد طراحی‌شده. چارچوب فناوری–سازمان–محیط

1 Scopus
2 AlManhal
3 Agarwal & Gupta

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

تورناتزکی و فلیشر (۱۹۹۰) و بر اساس الگوی تدوین شده در این پژوهش طراحی شد و شامل دو بخش عمومی و تخصصی است که پاسخ‌دهندگان از مقیاس پنج‌درجه‌ای لیکرت برای پاسخ به سوالات استفاده می‌کنند. برای ارزیابی روایی و پایایی، از رویکردهای مختلفی مانند بررسی روایی محتوا توسط متخصصان، ارزیابی پایایی با استفاده از آلفای کرونباخ و آزمون-آزمون مجدد، و مدل‌سازی معادلات برای روایی همگرا و تمایز بهره گرفته شد.(آیتال و آیتال، ۲۰۲۰؛ لوه، جمیل و توو، ۲۰۲۳). نمونه‌ای از پرسشنامه در پیوست ۱ ارائه شده است.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها: با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری در نرم‌افزار SmartPLS 4 انجام شد. در این روش، ابتدا مدل اندازه‌گیری برای سنجش ارتباط شاخص‌ها با سازه‌های پنهان و سپس مدل ساختاری برای بررسی مسیرهای علّی بین متغیرها برآورد گردید.

شکل ۱: الگوی مفهومی پژوهش, منابع : یافته های پژوهش (منبع مدل: کریپندورف، ۲۰۱۹)

یافته‌ها

آمار توصیفی: داده‌های عمومی جمع‌آوری‌شده از ۱۶۰ پاسخ‌دهنده کارکنان نظارت مالی عراق، شامل جنسیت، سن، سابقه کاری، سطح تحصیلات و رشته تحصیلی، مورد بررسی قرار گرفت

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

و مشخص شد که نمونه عمدتاً مردانه (۵۷٪) و در گروه‌های سنی ۳۰ تا ۴۰ سال (۴۴٪) و ۴۰ تا ۵۰ سال (۲۶٪) قرار دارد و بیشترین تجربه کاری مربوط به بازه ۱۰ تا ۱۵ سال است. بیشتر کارکنان دارای مدرک کارشناسی ارشد (۴۳٪) و رشته حسابداری (۶۵٪) بودند.

جدول ۱: آمار توصیفی چولگی و کشیدگی برای متغیرهای مطالعه

متغیر	کد متغیر	میانگین ± انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
جنسیت	SEX	۱/۴۲۵ ± ۰/۴۹۶	۰/۳۰۳	-۱/۹۰۸
سن	AGE	۳/۲۹۴ ± ۰/۹۰۱	۰/۲۱۶	-۰/۴۹۴
سابقه کاری	EXP	۳/۲۱۲ ± ۱/۴۸۱	۰/۱۰۹	-۰/۸۴۱
سطح تحصیلات	LEED	۲/۸۶۲ ± ۰/۷۶۵	۰/۰۶۷	-۰/۹۲۷
رشته تحصیلی	FIED	۰/۴۸۱ ± ۰/۷۱۸	۱/۱۴	-۰/۱۴۴
تسهیلات فناوری	D11	۱/۴۸۱ ± ۰/۷۴۸	۰/۳۱۵	-۰/۱۲۳
هزینه پیاده‌سازی سیستم	D12	۲/۲۰۰ ± ۰/۰۷۸۳	۰/۲۶۴	-۰/۳۰۹
آمادگی سازمانی	D13	۲/۱۵۰ ± ۰/۸۴۱	۰/۴۷۶	-۰/۲۴۱
جنبه‌های نوآورانه	D14	۲/۱۱۹ ± ۰/۸۳۵	۰/۴۲۶	-۰/۳۲۶
ارکان توسعه پایدار	D15	۲/۳۲۵ ± ۰/۷۲۳	-۰/۱۷۶	-۰/۵۱۶
پذیرش رفتاری کاربران	D16	۲/۳۰۶ ± ۰/۸۰۱	-۰/۰۱۶	-۰/۶۰۴
برنامه‌ریزی بودجه	D21	۲/۴۵۶ ± ۰/۷۳۴	۰/۱۹۹	-۰/۲۵۰
کنترل بودجه	D22	۲/۳۸۱ ± ۰/۷۷۶	۰/۱۹۷	-۰/۳۱۵
تخصیص منابع	D23	۲/۲۹۴ ± ۰/۸۴۴	۰/۱۶۰	-۰/۸۵۶
ملاحظات رفتاری	D24	۲/۰۱۲ ± ۰/۸۳۴	۰/۲۹۹	-۰/۷۹۷
متن‌کاوی	D3	۱/۸۴۶ ± ۰/۸۴۶	۰/۶۰۷	-۰/۵۷۱

منابع : یافته های پژوهش

آمار توصیفی جدول (۱) نشان می‌دهد که مجموعه داده‌ها تقریباً توزیع نرمال دارند، ضرایب چولگی عمدتاً در محدوده ۱- تا ۱+ قرار دارند که نشان‌دهنده تقارن نسبی توزیع‌هاست و ضرایب کشیدگی نیز در محدوده‌های پذیرفته‌شده قرار دارند (۲- تا ۲+ در معیارهای منعطف)

آمار استباطی: تحلیل همبستگی بین متغیرهای پژوهش نشان داد که تمامی ابعاد فناوری با عملکرد بودجه عمومی رابطه مثبت و معنادار دارند، به‌ویژه متغیر ملاحظات رفتاری با بالاترین ضریب همبستگی ۰/۸۰۴، که بیانگر اهمیت رفتار و تعامل کارکنان در موفقیت فرآیندهای بودجه‌ای است. نتایج جدول ۲ نشان‌دهنده وجود همبستگی‌های مثبت و نسبتاً قوی میان متغیرهای مستقل پژوهش و متغیر وابسته بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد است.

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

جدول ۲: همبستگی بین متغیرهای مستقل و وابسته

متغییر	D11	D12	D13	D14	D15	D16	PBP
تسهیلات فناوری D11	۱/۰۰۰	۰/۸۳۳	۰/۵۹۷	۰/۷۱۹	۰/۵۶۶	۰/۶۵۰	۰/۶۸۳
هزینه پیادهسازی سیستم D12	۰/۸۳۳	۱/۰۰۰	۰/۶۶۰	۰/۷۴۵	۰/۶۰۲	۰/۶۸۸	۰/۷۰۱
آمادگی سازمانی D13	۰/۵۹۷	۰/۶۶۰	۱/۰۰۰	۰/۵۵۰	۰/۶۱۰	۰/۶۲۰	۰/۶۸۹
جنبههای نوآورانه D14	۰/۷۱۹	۰/۷۴۵	۰/۵۵۰	۱/۰۰۰	۰/۵۸۶	۰/۶۸۲	۰/۸۰۴
ارکان توسعه پایدار D15	۰/۵۶۶	۰/۶۰۲	۰/۶۱۰	۰/۵۸۶	۱/۰۰۰	۰/۷۰۰	۰/۷۴۰
پذیرش رفتاری کاربران D16	۰/۶۵۰	۰/۶۸۸	۰/۶۲۰	۰/۶۸۲	۰/۷۰۰	۱/۰۰۰	۰/۷۶۹

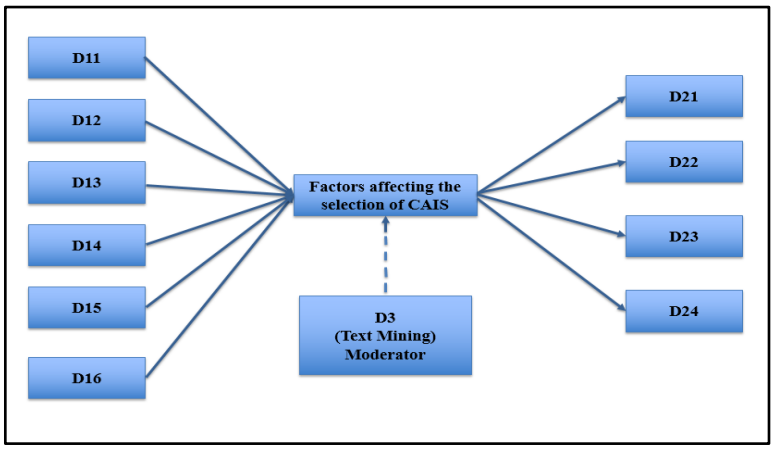
منابع : یافته های پژوهش

از آنجاییکه بهکارگیری فناوری اطلاعات بهتنهایی برای ارتقای کارایی و اثربخشی بودجه دولتی کفایت نمیکند و ادغام قابلیتهای تحلیلی پیشرفته، بهویژه متنکاوی، نقش تعیینکنندهای در بهبود تصمیمگیری، شفافیت و کنترل بودجهای ایفا میکند. در این راستا، مدل اندازهگیری با استفاده از نرمافزار Smart-PLS4 مورد ارزیابی قرار گرفت و نتایج تحلیل روایی و پایایی، از طریق آلفای کرونباخ و شاخصهای پایایی ترکیبی و آزمون–آزمون مجدد، حاکی از ثبات و اعتبار بسیار بالای ابزار اندازهگیری بود؛ بهگونهای که مقدار آلفای کرونباخ ۰/۸۷۵ و ضریب پایایی ۰/۹۵۴ بهدست آمد و حذف هر یک از سازهها موجب کاهش معنادار پایایی مدل شد که بیانگر اهمیت این متغیرها در انسجام ساختاری مدل است.

آزمون فرضیهها

مدلسازی معادلات ساختاری با استفاده از رویکرد PLS-SEM و بررسی مسیرهای مستقیم و تعدیلگر نشان داد (شکل ۲) که تنها آمادگی سازمانی بهصورت معنادار بر پذیرش سامانههای اطلاعات حسابداری تأثیر میگذارد، در حالی که سایر ابعاد فناوری شامل تسهیلات فناوری، هزینه پیادهسازی، نوآوری، ارکان توسعه پایدار و پذیرش رفتاری کاربران اثر معنادار نداشتند. این نتایج نشان میدهد که محیط اجرایی و ظرفیتهای سازمانی نقش تعیینکنندهای در پذیرش سیستمها ایفا میکنند و ویژگیهای فنی یا زیرساختی بهتنهایی نمیتوانند تضمینکننده موفقیت باشند. به عبارت دیگر، تمرکز بر توانمندسازی سازمان، آموزش کارکنان و آمادهسازی ساختارهای سازمانی برای پذیرش فناوریهای نوین از اهمیت بیشتری برخوردار است.

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

شکل ۲: رابطه بین متغیرهای توضیحی و متغیرهای تعدیل‌کننده ، منابع : یافته های پژوهش

یافته‌های فرضیه اول «چارچوب ترکیب زیر ساخت‌هاي فناوري، تأثیر مثبتی بر پذیرش اطلاعات حسابداری کامپیوتری دارد.» در جدول ۳ نشان می‌دهد که در میان ابعاد مختلف زیرساخت‌های فناوری، تنها آمادگی سازمانی نقش تعیین‌کننده و معناداری در پذیرش سیستم‌های اطلاعات حسابداری کامپیوتری دارد.

جدول ۳: تأثیر زیرساخت فناوری بر پذیرش سیستم‌های اطلاعات حسابداری کامپیوتری

متغیر	بتا غیراستاندارد B	بتا استاندارد	t- اماره value	p- اماره value	نتیجه
تسهیلات فناوری D11	۰/۱۱۲	۰/۰۹۱	۱/۸۵۲	۰/۰۶۵	معنادار نیست
هزینه پیاده‌سازی سیستم D12	۰/۰۸۴	۰/۰۷۲	۱/۴۴۳	۰/۱۵۰	معنادار نیست
آمادگی سازمانی D13	۰/۶۴۹	۰/۵۸۰	۱۰/۵۰۴	۰/۰۰۱	معنادار است
جنبه‌های نوآورانه D14	۰/۰۷۳	۰/۰۶۱	۱/۲۱۷	۰/۲۲۴	معنادار نیست
ارکان توسعه پایدار D15	۰/۰۵۸	۰/۰۴۶	۰/۸۹۸	۰/۳۲۳	معنادار نیست
پذیرش رفتاری کاربران D16	۰/۰۴۹	۰/۰۳۹	۰/۸۷۴	۰/۳۸۲	معنادار نیست

منابع : یافته های پژوهش

یافته های فرضیه دوم «سیستم‌های اطلاعات حسابداری کامپیوتری تأثیر مثبتی بر عملکردهای مختلف بودجه دولتی دارند.» در جدول ۴ نشان می‌دهد که اثر مؤلفه‌های زیرساخت فناوری بر ابعاد مختلف بودجه‌بندی یکنواخت و هم‌سطح نبوده و بیشتر در بُعد رفتاری نمود پیدا کرده است. نتایج حاکی از آن است که امکانات فناورانه و جنبه‌های نوآورانه، اگرچه نتوانسته‌اند به‌صورت مستقیم بر برنامه‌ریزی، کنترل و تخصیص منابع اثر معناداری بگذارند، اما تأثیر مثبت و معناداری بر ملاحظات رفتاری بودجه‌بندی داشته‌اند.

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

جدول ۴: بررسی اثرات مستقیم متغیرهای پژوهش

متغیر	متغیر	بتا غیراستاندارد	بتا استاندارد	آماره t	آماره p	نتیجه
امکانات فناورانه	برنامه‌ریزی بودجه → امکانات فناورانه	۰/۱۸۵	۰/۱۶۴	۱/۶۵۶	۰/۱	معنادار نیست
	کنترل بودجه → امکانات فناورانه	۰/۱۶۲	۰/۱۵۲	۱/۷۴۴	۰/۰۸۳	معنادار نیست
	تخصیص منابع → امکانات فناورانه	۰/۱۴۲	۰/۱۳۷	۱/۸۲۳	۰/۰۷	معنادار نیست
	ملاحظات رفتاری → امکانات فناورانه	۰/۱۴۸	۰/۱۳۸	۱/۹۹۲	۰/۰۴۷	معنادار است
هزینه پیاده‌سازی سیستم	برنامه‌ریزی بودجه →هزینه پیاده‌سازی سیستم	۰/۱۵۲	۰/۱۳۳	۱/۳۳۳	۰/۱۸۴	معنادار نیست
	کنترل بودجه → هزینه پیاده‌سازی سیستم	۰/۱۱۷	۰/۱۰۴	۱/۳۵۶	۰/۱۷۶	معنادار نیست
	تخصیص منابع → هزینه پیاده‌سازی سیستم	۰/۱۰۹	۰/۰۹۸	۱/۲۲۸	۰/۲۲۱	معنادار نیست
	ملاحظات رفتاری → تهزینه پیاده‌سازی سیستم	۰/۱۲۴	۰/۱۱۳	۱/۴۱۱	۰/۱۶۰	معنادار نیست
آمادگی سازمانی	برنامه‌ریزی بودجه → امادگی سازمانی	۰/۱۸۶	۰/۱۸۲	۲/۰۳۶	۰/۰۴۴	معنادار است
	کنترل بودجه → امادگی سازمانی	۰/۱۶۴	۰/۱۶۹	۲/۰۲۴	۰/۰۴۵	معنادار است
	تخصیص منابع → امادگی سازمانی	۰/۱۷۲	۰/۱۷۸	۲/۲۵۱	۰/۰۲۶	معنادار است
	ملاحظات رفتاری → امادگی سازمانی	۰/۱۸۳	۰/۱۹۱	۰/۳۸۵	۰/۰۱۸	معنادار است
جنبه‌های نوآورانه	برنامه‌ریزی بودجه → جنبه‌های نوآورانه	۰/۱۴۲	۰/۱۳۸	۱/۵۷۲	۰/۱۱۸	معنادار نیست
	کنترل بودجه → جنبه‌های نوآورانه	۰/۱۳۶	۰/۱۳۳	۱/۶۹۳	۰/۰۹۲	معنادار نیست
	تخصیص منابع →جنبه‌های نوآورانه	۰/۱۲۵	۰/۱۲۱	۱/۶۵۱	۰/۰۹۹	معنادار نیست
	ملاحظات رفتاری →جنبه‌های نوآورانه	۰/۱۵۱	۰/۱۴۹	۱/۹۸۲	۰/۰۴۹	معنادار است
ارکان توسعه پایدار	برنامه‌ریزی بودجه → ارکان توسعه پایدار	۰/۱۰۳	۰/۰۹۱	۱/۱۲۴	۰/۲۶۳	معنادار نیست
	کنترل بودجه → ارکان توسعه پایدار	۰/۰۹۳	۰/۰۸۷	۱/۰۷۱	۰/۲۸۶	معنادار نیست
	تخصیص منابع →ارکان توسعه پایدار	۰/۰۸۲	۰/۰۷۸	۰/۹۳۳	۰/۳۵۱	معنادار نیست
	ملاحظات رفتاری →ارکان توسعه پایدار	۰/۰۹۶	۰/۰۸۹	۱/۰۸۲	۰/۲۸۰	معنادار نیست
پذیرش رفتاری کاربران	برنامه‌ریزی بودجه → پذیرش رفتاری کاربران	۰/۱۰۳	۰/۰۹۱	۱/۱۲۴	۰/۰۲۶۳	معنادار نیست
	کنترل بودجه → پذیرش رفتاری کاربران	۰/۰۹۳	۰/۰۸۷	۱/۰۷۱	۰/۲۸۶	معنادار نیست
	تخصیص منابع →ا پذیرش رفتاری کاربران	۰/۰۸۲	۰/۰۷۸	۰/۹۳۳	۰/۳۵۱	معنادار نیست
	ملاحظات رفتاری →پذیرش رفتاری کاربران	۰/۰۹۶	۰/۰۸۹	۱/۰۸۲	۰/۲۸۰	معنادار نیست
متن‌کاوی	برنامه‌ریزی بودجه → متن‌کاوی	۰/۱۶۴	۰/۱۳۲	۱/۶۵۸	۰/۰۹۸	معنادار نیست
	کنترل بودجه → متن‌کاوی	۰/۱۵۳	۰/۱۱۹	۱/۴۳۲	۰/۱۵۳	معنادار نیست
	تخصیص منابع → متن‌کاوی	۰/۱۸۶	۰/۱۶۲	۲/۰۴۲	۰/۰۴۳	معنادار است
	ملاحظات رفتاری → متن‌کاوی	۰/۱۷۹	۰/۱۴۱	۱/۸۸۳	۰/۰۶۱	معنادار نیست

منابع : یافته های پژوهش

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

یافته های فرضیه سوم «متن‌کاوی باعث تعدیل رابطه سیستم‌های اطلاعات حسابداری کامپیوتری و عملکرد بودجه دولتی می‌شود.» در جدول ۵ نشان می‌دهد که متن‌کاوی به‌عنوان یک سازوکار تعدیل‌کننده، نقش معنادار و راهبردی در تقویت اثر سیستم‌های اطلاعات حسابداری کامپیوتری بر عملکرد بودجه‌ریزی ایفا می‌کند.

جدول ۵: اثرات تعاملی متن‌کاوی با ابعاد سیستم‌های اطلاعات حسابداری کامپیوتری بر عملکرد بودجه‌بندی

مسیر	متغیر	D۲۱ (برنامه‌ریزی بودجه)	D۲۲ (کنترل بودجه)	D۲۳ (تخصیص منابع)	D۲۴ (ملاحظات رفتاری)
D۱۱ × D۳	عملکرد بودجه دولتی × متن‌کاوی → امکانات فناورانه	β=۰/۰۹۱ t=۱/۸۵۲ p=۰۶۵.	β=۰.۰۷۱, t=۱.۶۳۳, p=۰.۱۰۴	β=۰.۰۶۲, t=۱.۳۲۱, p=۰.۱۸۷	β=۰.۱۰۱, t=۲.۱۳۲, p=۰.۰۳۴*
D۱۲ × D۳	عملکرد بودجه دولتی هزینه × متن‌کاوی → پیاده‌سازی سیستم	β=۰.۰۷۲, t=۱.۴۴۳, p=۰.۱۵۰	β=۰.۰۵۳, t=۱.۲۵۶, p=۰.۲۱۰	β=۰.۰۴۸, t=۱.۰۴۶, p=۰.۲۹۶	β=۰.۰۷۴, t=۱.۶۵۳, p=۰.۰۹۹
D۱۳ × D۳	عملکرد بودجه دولتی × متن‌کاوی → آمادگی سازمانی	β=۰.۵۸۰, t=۱۰.۵۰۴, p=۰.۰۰۰*	β=۰.۵۰۱, t=۹.۸۹۲, p=۰.۰۰۰*	β=۰.۴۳۹, t=۸.۶۵۴, p=۰.۰۰۰*	β=۰.۵۵۳, t=۱۱.۰۲۸, p=۰.۰۰۰*
D۱۴ × D۳	عملکرد بودجه دولتی × متن‌کاوی → جنبه‌های نوآورانه	β=۰.۰۶۱, t=۱.۲۱۷, p=۰.۲۲۴	β=۰.۰۴۱, t=۰.۹۶۸, p=۰.۳۳۴	β=۰.۰۶۷, t=۱.۴۰۲, p=۰.۱۶۲	β=۰.۰۸۶, t=۱.۹۸۲, p=۰.۰۴۸*
D۱۵ × D۳	عملکرد بودجه دولتی ارکان × متن‌کاوی → توسعه پایدار	β=۰.۰۴۶, t=۰.۹۸۹, p=۰.۳۲۳	β=۰.۰۳۶, t=۰.۸۲۴, p=۰.۴۱۰	β=۰.۰۳۸, t=۰.۷۶۵, p=۰.۴۴۵	β=۰.۰۵۲, t=۱.۱۴۲, p=۰.۲۵۴
D۱۶ × D۳	عملکرد بودجه دولتی × متن‌کاوی → پذیرش رفتاری کاربران	β=۰.۰۳۹, t=۰.۸۷۴, p=۰.۳۸۲	β=۰.۰۳۱, t=۰.۷۰۳, p=۰.۴۸۲	β=۰.۰۳۳, t=۰.۷۰۱, p=۰.۴۸۳	β=۰.۰۴۱, t=۰.۹۲۳, p=۰.۳۵۶

منابع : یافته های پژوهش

بحث و نتیجه‌گیری

هدف اصلی این پژوهش، گسترش مبانی نظری بودجه دولتی و ارتقای عملکردهای آن در حوزه‌های برنامه‌ریزی، ارزیابی و کنترل بودجه، تخصیص منابع و ملاحظات رفتاری از طریق تبیین سازه‌های مؤثر بر پذیرش سیستم‌های اطلاعات حسابداری کامپیوتری و بررسی نقش تعدیلی متن‌کاوی است. در راستای دستیابی به این اهداف، پژوهش با رویکردی کمّی–پیمایشی و بر پایه مدل مفهومی علّی–تبیینی CCF-CAISA طراحی شد که با الهام از چارچوب فناوری–سازمان–محیط ارائه‌شده توسط تورناتزکی و فلیشر (۱۹۹۰) شکل گرفت و داده‌ها از طریق پرسش‌نامه و تحلیل محتوا گردآوری و با مدل‌سازی معادلات ساختاری تحلیل شدند.

نتایج تحلیل توزیعی متغیرهای پژوهش شامل تسهیلات فناوری، هزینه پیاده‌سازی، آمادگی سازمانی، جنبه‌های نوآورانه، ارکان توسعه پایدار و پذیرش رفتاری کاربران نشان داد که سطح کلی پذیرش فناوری‌های نوین در میان پاسخ‌دهندگان بالا بوده و نگرش مثبتی نسبت به ادغام ابزارهای فناورانه در فرآیندهای بودجه‌ای وجود دارد؛ به‌ویژه متغیرهای مرتبط با فناوری

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

اطلاعات و متن‌کاوی دارای میانگینی بالاتر از حد متوسط بودند که بیانگر آمادگی ذهنی برای حرکت به سوی بودجه‌ریزی هوشمند است. با این حال، نتایج مدل‌سازی معادلات ساختاری نشان داد که در میان سازه‌های شش‌گانه چارچوبCCF-CAISA ، آمادگی سازمانی نقشی محوری و تعیین‌کننده در پذیرش سیستم‌های اطلاعات حسابداری کامپیوتری و بهبود عملکرد بودجه‌ای ایفا می‌کند؛ به‌گونه‌ای که این متغیر بر تمامی ابعاد بودجه‌بندی شامل برنامه‌ریزی، کنترل، تخصیص منابع و ملاحظات رفتاری اثر مثبت و معنادار داشت. این یافته بیانگر آن است که عواملی نظیر حمایت مدیریت ارشد، ساختار سازمانی مناسب، وجود رویه‌های شفاف، فرهنگ سازمانی پذیرنده تغییر و سطح مهارت و آموزش کارکنان، بیش از مؤلفه‌های صرفاً فنی یا اقتصادی، در تصمیم به پذیرش و استفاده مؤثر از سیستم‌های اطلاعات حسابداری تعیین‌کننده هستند. در مقابل، تسهیلات فناوری، هزینه‌های پیاده‌سازی، جنبه‌های نوآورانه، ارکان توسعه پایدار و حتی پذیرش رفتاری کاربران، علی‌رغم انتظار نظری، اثر مستقیم معناداری بر اغلب ابعاد بودجه‌بندی نشان ندادند؛ هرچند جهت مثبت ضرایب آن‌ها حاکی از نقش حمایتی و غیرمستقیم این عوامل در تقویت عملکرد سیستم‌هاست. این امر می‌تواند بازتاب‌دهنده شرایط زمینه‌ای سازمان‌های مورد مطالعه باشد که در آن‌ها زیرساخت فناورانه یا نوآوری به‌تنهایی مزیت محسوب نمی‌شود، مگر آنکه بستر سازمانی لازم برای بهره‌برداری مؤثر از آن فراهم باشد؛ همچنین محدودیت در آموزش، ضعف یکپارچگی سامانه‌ها یا استفاده صوری از فناوری ممکن است اثر سایر متغیرها را تضعیف کرده باشد. مهم‌تر آنکه نقش تعدیل‌کننده متن‌کاوی نشان داد که این ابزار زمانی بیشترین کارایی را دارد که با مؤلفه‌های کلیدی سیستم اطلاعات حسابداری، به‌ویژه آمادگی سازمانی، تلفیق شود؛ به‌عبارت دیگر، تعامل متن‌کاوی و آمادگی سازمانی منجر به تقویت هم‌زمان برنامه‌ریزی دقیق‌تر، کنترل مؤثرتر، تخصیص بهینه‌تر منابع و هماهنگی رفتاری بیشتر در فرآیند بودجه‌ریزی می‌شود و بیانگر آن است که بدون بستر سازمانی مناسب، ظرفیت تحلیلی فناوری‌های پیشرفته به‌طور کامل فعال نخواهد شد. همچنین تعامل متن‌کاوی با امکانات فناورانه و جنبه‌های نوآورانه، به‌ویژه در بُعد رفتاری، موجب افزایش مشارکت، پذیرش تصمیمات و انسجام سازمانی شده است. در مجموع، یافته‌ها تأکید می‌کنند که موفقیت سامانه‌های بودجه‌ای هوشمند صرفاً به تأمین زیرساخت فنی یا تخصیص منابع مالی وابسته نیست، بلکه بیش از هر چیز به تقویت ظرفیت‌های سازمانی، توانمندسازی منابع انسانی و نهادینه‌سازی فرهنگ استفاده تحلیلی از داده‌ها بستگی دارد؛ ترکیب آمادگی سازمانی، پذیرش کاربران و بهره‌گیری هدفمند از متن‌کاوی می‌تواند چارچوبی نظری و عملی برای سیاست‌گذاران و مدیران مالی عمومی فراهم آورد تا با استقرار سیستم‌های اطلاعات حسابداری کامپیوتری در بستری حمایتی و داده‌محور، فرآیندهای بودجه‌ریزی دولتی را هوشمندتر، شفاف‌تر و اثربخش‌تر سازند.

نتایج آزمون فرضیه اول پژوهش که بیان می‌دارد «چارچوب ترکیب زیرساخت‌های فناوری تأثیر مثبتی بر پذیرش سیستم‌های اطلاعات حسابداری کامپیوتری دارد» در جدول ٤، نشان می‌دهد که این فرضیه تنها به‌صورت جزئی مورد تأیید قرار گرفته است. از میان ابعاد مختلف زیرساخت فناوری، تنها آمادگی سازمانی (D13) اثر مثبت و معناداری بر پذیرش سیستم‌های اطلاعات حسابداری کامپیوتری داشته است ($\beta = 0.649$، $t = 10.504$، $p = 0.000$). در مقابل، سایر مؤلفه‌ها شامل تسهیلات فناوری، هزینه‌های سیستم، نوآوری، پایداری و پذیرش رفتاری کاربران (D11، D12، D14، D15، D16) فاقد اثر معنادار آماری بوده‌اند.

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

در خصوص فرضیه دوم پژوهش مبنی بر اینکه «پذیرش سیستم‌های اطلاعات حسابداری کامپیوتری تأثیر مثبتی بر عملکردهای مختلف بودجه دولتی دارد»، جدول ٤ نشان داد که این تأثیر به‌طور کلی مثبت است، اما شدت و معناداری آن در ابعاد مختلف عملکرد بودجه یکسان نیست. آمادگی سازمانی (D13) تأثیر مثبت و معناداری بر هر چهار بعد کلیدی عملکرد بودجه شامل برنامه‌ریزی بودجه (D21)، کنترل بودجه (D22)، تخصیص منابع (D23) و ملاحظات رفتاری (D24) داشته است. افزون بر این، جنبه‌های نوآورانه فناوری (D14) تأثیر معناداری بر بعد ملاحظات رفتاری نشان دادند، که بیانگر نقش نوآوری در افزایش انعطاف‌پذیری رفتاری و مشارکت کاربران در فرآیند بودجه‌ریزی است. سایر متغیرها نظیر هزینه سیستم، پایداری و پذیرش رفتاری کاربران اگرچه دارای روابط مثبت بودند، اما از نظر آماری معنادار نبودند و می‌توان آن‌ها را به‌عنوان عوامل حمایتی و غیرمستقیم در بهبود عملکرد بودجه تلقی کرد.

فرضیه سوم پژوهش که به نقش تعدیل‌کننده متن‌کاوی در رابطه میان پذیرش سیستم‌های اطلاعات حسابداری کامپیوتری و عملکرد بودجه دولتی می‌پردازد، به‌طور کامل مورد تأیید قرار گرفت. نتایج جدول ٤ نشان داد که متن‌کاوی (D3) دارای اثر مستقیم و معنادار بر تخصیص منابع بوده و همچنین اثرات مثبت نزدیک به معناداری بر برنامه‌ریزی بودجه و ملاحظات رفتاری دارد. مهم‌تر آنکه، تعامل میان متن‌کاوی و آمادگی سازمانی (D13×D3) قوی‌ترین اثرات تعدیل‌کننده را در تمامی ابعاد عملکرد بودجه ایجاد کرده است .این یافته بیانگر آن است که ترکیب قابلیت‌های تحلیلی متن‌کاوی با آمادگی نهادی بالا، توان تصمیم‌گیری مبتنی بر داده، دقت تخصیص منابع و سازگاری رفتاری را به‌طور معناداری افزایش می‌دهد. افزون بر این، تعاملات D11×D3 و D14×D3 نیز به‌ویژه در بهبود بعد رفتاری نقش مثبت داشته‌اند. این نتایج با ادبیات نوین هوش مصنوعی و تحلیل داده‌های غیرساختاریافته (لادون و لادون، ۲۰۲۲؛ وانگ و همکاران، ۲۰۲۱) همخوانی دارد که تأکید می‌کنند متن‌کاوی می‌تواند قدرت تحلیلی سیستم‌های حسابداری را افزایش داده و تصمیم‌گیری مالی به‌موقع و مبتنی بر شواهد را تسهیل کند.

این پژوهش نشان می‌دهد که تئوری‌های پذیرش فناوری و الگوی فناوری- سازمان- محیط معرفی‌شده توسط تورناتزکی و فلیشر (۱۹۹۰) در عراق به‌صورت جزیی کاربرد دارند. با این وجود، الگوی مفهومی CCF-CAISA معرفی شده در این پژوهش از نظر جامعیت کامل‌تر از سایر الگوهای مشابه جهت تعیین سازه‌های مؤثر بر پذیرش سیستم‌های اطلاعاتی است و می‌تواند برای ارزیابی عملکرد بودجه دولتی نه فقط در عراق بلکه در سایر کشورها کاربرد داشته باشد. استفاده از متن‌کاوی و ترکیب آن با سیستم CCF-CAISA جهت تعیین عملکردهای مختلف بودجه، به سودمندی این سیستم می افزاید و عملکردهای مختلف بودجه را بهتر نمایان می‌سازد. همچنین، آمادگی سازمانی، نوآوری و عوامل رفتاری نهادی، عناصر کلیدی موفقیت در پذیرش و بهره‌برداری مؤثر از سیستم‌های اطلاعات حسابداری کامپیوتری در بخش عمومی عراق هستند.

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

منابع

۱. اسدی لویه، نوشین.، ملکی چوبری، مجتبی. و خردیار، سینا. (۱۴۰۳). شناسایی عوامل اثربخش سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری بر تمایل به مدیریت سود در شرایط بحران مالی. *دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*، ۱۵(۵۷)، ۱۶۱-۱۷۶. https://www.jmaak.ir/article_23741.html

۲. اسماعیلی کیا، غریبه.، و محتشم، رها. (۱۴۰۲). کارت ارزیابی بخش عمومی، اثربخشی سیستم‌های اطلاعات حسابداری و عملکرد پایدار در بخش عمومی: مورد مطالعه ادارات دولتی شهر بوشهر. *مطالعات تجربی حسابداری مالی*، ۲۰(۷۷)، ۲۱۹–۲۵۹. https://doi.org/10.22054/qjma.2023.72146.2439

۳. پورقنبری، فرشته.، یزدیفر، حسن.، و فغانی، مهدی. (۱۴۰۱). کاربرد مدل یکپارچه پذیرش و استفاده از فناوری بر تمایلات رفتاری حسابداران در پذیرش سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری. *دانش حسابداری مالی*، ۹(۱ (پیاپی ۳۲))، ۱۶۱–۱۸۸. https://doi.org/10.30479/jfak.2021.16031.2905

۴. ربیعی، محدثه.، مقیمی، سید.محمد. و عباسی، طیبه. (۱۴۰۲). بررسی چالش‌ها و ارائه راه‌کار برای بهبود اثربخشی نظام پیش‌بینی منابع در نظام بودجه‌ریزی دولتی ایران. *مدیریت دولتی*، ۱۵(۴)، ۶۴۶–۶۶۵.. https://doi.org/10.22059/jipa.2022.347058.3199

۵. رحمانی, علی , نوراحمدی, مرضیه و شیرزاد, علی . (۱۴۰۳). نظام حساب واحد خزانه در ایران: کامیابی ها و جهت گیری آینده .*حسابداری دولتی* doi: .1-22 ,(2)10 , 10.30473/gaa.2024.70477.1709

۶. https://gaa.journals.pnu.ac.ir/article_10777.html .

۷. ستوده، رضا. و عرب، لیلا. (۱۴۰۴). شناسایی و رتبه بندی شاخص های حسابرسی عملکرد در نظام بودجه ریزی مبتنی بر عملکرد. *مدیریت دولتی تطبیقی*، ()، -. https://doi.org/10.22098/cpa.2025.17459.1071

۸. طالب نیا، قدرت.، و افشار، داوود. (۱۴۰۴). ارائه الگوی بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد در ارتش جمهوری اسلامی ایران. *علوم و فنون نظامی*، ۲۱(۷۳)، ۶۷-۸۹. http:/www.qjmst.ir/article_732804.html

۹. سیدرضائی، میر.یعقوب.، پورعزت، علی اصغر. و سعدآبادی، علی اصغر. (۱۳۹۶). ملاحظات نظام بودجه‌بندی در راستای تحقق عدالت منطقه‌ای. *چشم‌انداز مدیریت دولتی*، ۲۹، ۷۳–۹۱. https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.22516069.1397.8.1.3.5

۱۰. فاریابی، سمیه. و مهدی‌زاده، محمدجواد (۱۴۰۱). مروری بر نقش سیستم اطلاعات حسابداری در عملکرد شرکت‌های دولتی و خصوصی. *دهمین کنفرانس بین‌المللی حسابداری، مدیریت و نوآوری در کسب و کار، تهران*. https://civilica.com/doc/1497595/

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

۱۱. کرسول، جید. (۲۰۱۷). *طرح پژوهش: رویکردهای کمی و کیفی و آمیخته* (ع. شیرکوه محمدی، ع. زاهدبابلان و ح. احمدی، مترجمان). انتشارات تدبیر روشن.
۱۲. مشهورالحسینی، محمدرضا. و چاجی، مرمی. (۱۴۰۱). اهمیت توسعه سیستم‌های اطلاعاتی مالی در شرکت‌های دولتی در ایران. *هشتمین کنفرانس بین‌المللی علوم مدیریت و حسابداری، تهران*. https://dl.openaccess.ir/o/imsym8/imsym8-01110045_2_211219210002.pdf
۱۳. نمازی, محمد , ناظمی, امین , نمازی, نویدرضا و موذنی, اسماعیل .(۱۴۰۲). بودجه‌ریزی عملیاتی و کنترل عملکرد در دستگاه‌های اجرایی ایران با استفاده از ارزیابی متوازن. *مطالعات تجربی حسابداری مالی*، ۲۰(۷۷)، ۳۷-۷۲. https://doi.org/10.22054/qjma.2023.69417.2400
۱۴. ستوده، رضا. و عرب، لیلا. (۱۴۰۴). شناسایی و رتبه بندی شاخص های حسابرسی عملکرد در نظام بودجه ریزی مبتنی بر عملکرد. مدیریت دولتی تطبیقی، ()، -. https://doi.org/10.22098/cpa.2025.17459.1071
۱۵. طالب نیا، قدرت.، و افشار، داوود. (۱۴۰۴). ارائه الگوی بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد در ارتش جمهوری اسلامی ایران. علوم و فنون نظامی، ۲۱(۷۳)، ۶۷-۸۹. http:/www.qjmst.ir/article_732804.html
16. Analytical Study For Construction Sector In KRG. Journal Of Namibian Studies: History,Politics,Culture,34,2895–2918. Https://Openurl.Ebsco.Com/EPDB%3Agcd%3A5%3A36544309
17. Khosravani, Ali., Rabiei, Mohamad., & Adib Ara, Hoda. (2024). The Importance Of Accounting Information Systems As A Source Of Information For Budgeting. In Proceedings Of The 19th National Conference On Economics*, Management, And Accounting*, Shirvan. Https://Civilica.Com/Doc/2023622/ [In Persian]
18. Laourou, Ayebo Bolale Francine. (2025). The Adoption And Implementation Of Data Mining In Accounting Information Systems (AIS) *Within The Public Sector Of Nigeria. IIARD Journals*. Https://Doi. Org/10.56201/Jafm, 11. Https://Doi.Org/10.56201/Jafm.Vol.11.No5.2025.Pg288.306
19. Pedraza López, John Danilo, Derly Caterine Rodríguez Munevar. . (2023). Relevance Of Public Budget Management, Use And Allocation Of Resources. *Journal Of Namibian Studies: History*, Politics & Culture, 33, 4586–4595. Https://Openurl.Ebsco.Com/EPDB%3Agcd%3A14%3A36543646
20. Lulaj, Enkeleda, Eglantina Hysa, Mirela Panait. (2026). Does Digitalization Drive Sustainable Transformation In Finance And Accounting?. *Kybernetes*, 55(1), 631-657. Https://Doi.Org/10.1108/K-04-2024-1006

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

21. Magboul, I., Jebreel, M., Shawtri, F., Qabajeh, M., Shanti, A., Alqudah, M., & Abu Huson, Y. (2024). Factors Influencing Accounting Information System Usage By Oil Companies & Performance Outcomes. *Cogent Business & Management*,11(1),2369211. Https://Doi.Org/10.1080/23311975.2024.2369211
22. Mashhouralhosseini, Mohammad ,Chaji, Maryam. (2022). The Importance Of Developing Financial Information Systems In Iranian State-Owned Companies. In Proceedings Of The 8th International Conference On Management And Accounting Sciences, Tehran. Https://Dl.Openaccess.Ir/O/Imsym8/Imsym8-01110045_2_211219210002.Pdf [In Persian]
23. Mathur, Shishir. (2019). Linking Planning With Budgeting: Examining Linkages Between General Plans And Capital Improvement Plans. *Journal Of Planning Education And Research*,39(1),65–78. Https://Doi.Org/10.1177/0739456X17715307
24. Namazi, Mohammad, Navid-Reza Namazi. (2016). Conceptual Analysis Of Moderator And Mediator Variables In Business Research. *Procedia Economics And Finance*, 36, 540-554. Https://Doi.Org/10.1016/S2212-5671(16)30064-8
25. Namazi, Mohammad, and Gholamreza Rezae. (2020). Presenting A Comprehensive Framework For Controlling Budget Surplus In Government Agencies Using Strategic Management Accounting. *Journal Of Planning And Budgeting*, 25(3), 3–31. Http://Dx.Doi.Org/10.52547/Jpbud.25.3.3 [In Persian]
26. Namazi, Mohammad., Nazemi, Ali., Tamazi., & Mozani, Ali. (2023). Operational Budgeting And Performance Control In Iran's Executive Agencies Using The Balanced Scorecard Approach. *Empirical Studies In Financial Accounting*, 20(77), 37–72. Https://Doi.Org/10.22054/Qjma.2023.69417.2400 [In Persian]
27. Olayinka, Aminu Abdulrahim. (2022). Financial Statement Analysis As A Tool For Investment Decisions And Assessment Of Companies' Performance. *International Journal Of Financial, Accounting, And Management*, 4(1), 49–66. Https://Doi.Org/10.35912/Ijfam.V4i1.852
28. Huy, Pham Quang, and Vu Kien Phuc.. (2020). The Impact Of Public Sector Scorecard Adoption On The Effectiveness Of Accounting Information Systems Towards Sustainable Performance In Public Sector. *Cogent Business & Management*, 7(1)., 1-20. Https://Doi.Org/10.1080/23311975.2020.1717718
29. Pourghanbari, Yazdifar & Faghani, The Application of the Unified Theory of Acceptance and Use of Technology on Accountants' Behavioral Intention in Accounting Information System Adoption, *Journal of Financial Accounting Knowledge*, Vol.9, NO.1, Spring 2022, 161-188 DOI: 10.30479/jfak.2021.16031.2905 [In Persian]

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

30. Rabiei, Mohadese, Seyyed Mohamad Moghimi, and Tayyebe Abbasi.. (2023). Examining Challenges And Proposing Solutions To Improve The Effectiveness Of The Resource Forecasting System In Iran's Public Budgeting System. *Public Administration,* 15(4), 646–665. Https://Doi.Org/10.22059/Jipa.2022.347058.3199 [In Persian]
31. Rahmani, Ali, Marziyeh Nourahmadi, and Ali Shirzad. (2024). Treasury Single Account System In Iran: Achievements And Future Directions. *Governmental Accounting*, 10(2), 1–22. Https://Gaa.Journals.Pnu.Ac.Ir/Article_10777.Html [In Persian]
32. Rapley, Eric T., Pradeep Sapkota, and James Stekelberg. (2024). Do Public Disclosures Of Investments In Tax Planning Attract Monitoring By Tax Authorities? *Journal Of Accounting And Public Policy*, 46(32), 107224. Https://Doi.Org/10.1016/J.Jaccpubpol.2024.107224
33. Santos, B. S., Colaço Júnior, M., Da Paixão, B. C., Santos, R. M., Nascimento, A. V. R. P., Dos Santos, H. C., & De Medeiros, A. S. (2015). Comparing Text Mining Algorithms For Predicting Irregularities In Public Accounts. *Government Information Quarterly*, 32(3), 371–380. Https://Aisel.Aisnet.Org/Sbis2015/12/
34. Sarker, Niluthpaul, and Md Jamil Sharif. . (2024). The Role Of Accounting Information System (AIS) In The Public Sector Budgetary Decision -Making Processes: Evidence From Bangladesh. *International Journal Of Finance, Insurance And Risk Management*, 14(2), 113-130. Https://Journalfirm.Com/Journal/388.Pdf
35. Senave, Elseline, Mieke . Jans, Rajendra . Srivastava. (2023). The Application Of Text Mining In Accounting. *International Journal Of Accounting Information Systems*, 50, 100624. Https://Doi.Org/10.1016/J.Accinf.2023.100624
36. Shi, Guoliang, Yanqing Kong. (2009). Advances In Theories And Applications Of Text Mining. Paper Presented At The 2009 First International Conference On Information Science And Engineering, 52(21), 155–168. Https://Doi.Org/10.1109/ICISE.2009.214
37. Sinoara, Roberta Akemi, João Antunes, and Solange Oliveira Rezende. (2017). Text Mining And Semantics: A Systematic Mapping Study. *Journal Of The Brazilian Computer Society*, 23(1), 9. Https://Doi.Org/10.1186/S13173-017-0058-7
38. Soleimani, Reza. (2025). Evaluating The Impact Of Information Technology On The Efficiency Of Accounting Systems In Government Organizations. Https://Civilica.Com/Doc/2322533/ [In Persian]

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

39. Solikin, Ikin, and Deni Darmawan. (2023). Impact Of Artificial Intelligence In Improving The Effectiveness Of Accounting Information Systems. *Journal Of Wireless Mobile Networks*, Ubiquitous Computing, And Dependable Applications, 14(2), 82–93. Https://Doi.Org/10.58346/JOWUA.2023.I2.007
40. Sotoudeh, Reza., Arab, Liyla. (2025). Identifying And Ranking Performance Audit Indicators In Performance-Based Budgeting Systems. *Comparative Public Administration*, (Forthcoming). Https://Doi.Org/10.22098/Cpa.2025.17459.1071 [In Persian]
41. Speklé, Roland., Frank HM Verbeeten. (2014). The Use Of Performance Measurement Systems In The Public Sector: *Effects On Performance. Management Accounting Research*, 25(2), 131–146. Https://Doi.Org/10.1016/J.Mar.2013.07.004
42. Sultana, Reajmin, Mohammad Zahedul Alam, and Najmul Hasan. ". (2025). Understanding The Emerging Success Factors Gap Of Accounting Information Systems In Developing Countries–A Systematic Literature Review. *Journal Of Accounting Literature*. Https://Doi.Org/10.1108/JAL-05-2024-0086
43. Taghizadeh, Ali., Mansourizadeh, Khossro. (2024). An Optimal Model For Presenting Budget Performance Reports By The Supreme Audit Court. *Journal Of Economic Research And Budget Planning*, 29(1), 135–161. Http://Dx.Doi.Org/10.61186/Jpbud.29.1.135 [In Persian]
44. Talebnia, Qhasem., & Afshar, Donya. (2025). Presenting A Performance-Based Budgeting Model In The Army Of The Islamic Republic Of Iran. *Military Science And Tactics*, 21(73), 67–89. Http:/Www.Qjmst.Ir/Article_732804.Html [In Persian]
45. DePietro, Rocoo, Edith Wiarda, Mitchell Fleischer (1990). The Process Of Technology Innovation. Lexington, MA: Lexington Books. Https://Www.Researchgate.Net/Publication/291824703
46. Tran Thanh Thuy. (2025). Effect Of Accounting Information System Quality On Decision-Making Success And Non-Financial Performance: Does Non-Financial Information Quality Matter?. *Cogent Business & Management*, 12(1), 2447913. Https://Doi.Org/10.1080/23311975.2024.2447913
47. Tsuma, Jaykoob. (2025). Accounting Information System And Financial Performance Of Manufacturing Firms In Kenya. *African Journal Of Commercial Studies*, 6(2), 26-35. Https://Doi.Org/10.59413/Ajocs/V6.I2.2

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

48. Valle-Cruz, Fernandez-Cortez, Gil-Garcia. (2022). From E-Budgeting To Smart Budgeting: Exploring The Potential Of Artificial Intelligence In Government Decision-Making For Resource Allocation. Government Information Quarterly, 39(2), 101644. Https://Doi.Org/10.1016/J.Giq.2021.101644
49. Valle-Cruz, Gil-Garcia, Fernandez-Cortez, V. (2020). Towards Smarter Public Budgeting? Understanding The Potential Of Artificial Intelligence Techniques To Support Decision Making In Government. In Proceedings Of The 21st Annual International Conference On Digital Government Research (Pp. 232-242). Https://Doi.Org/10.1145/3396956.3396995

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]